o. dr hab. Przemysław Michowicz, prof. UPJPII
Katedra Prawa Osobowego i Ustroju Kościoła
Wydziału Prawa Kanonicznego
Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Instytut Prawa Kanonicznego
Wpł. Dnia 30. 04. 2026
Znak .....

RECENZJA

rozprawy doktorskiej ks. mgr. lic. Wiktora Trojnara pt.: *Ordynariaty dla katolików wschodnich pozbawionych hierarchii własnego Kościoła sui iuris*, Lublin 2026, ss. 317, napisanej w Instytucie Prawa Kanonicznego na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie, pod kierunkiem ks. dra hab. dra h. c. Leszka Adamowicza oraz promotora pomocniczego o. dra Karola Adamczewskiego OFMConv.

W odpowiedzi na pismo ks. dra hab. Krzysztofa Mikołajczuka, prof. KUL, Dyrektora Instytutu Prawa Kanonicznego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie z dnia 10 kwietnia 2026 r., które powiadamia o Uchwale Rady Instytutu podjętej 30 marca 2026 r. powołującej mnie na recenzenta wyżej wskazanej dysertacji doktorskiej, przesyłam wymaganą przepisami prawa recenzję rozprawy Kandydata do stopnia doktora nauk społecznych w dyscyplinie prawo kanoniczne.

Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki (Dz.U. 2017, poz. 1789), w związku z art. 175 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018, poz. 1669), do podstawowych obowiązków recenzenta należy ocena tego, czy przedłożona rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a także czy potwierdza posiadanie przez jej autora ogólnej wiedzy teoretycznej w dyscyplinie prawo kanoniczne oraz umiejętności samodzielnego prowadzenia działalności badawczej.

1. Formalna prezentacja dysertacji i jej cele

1.1 Opis

Przedmiotowa dysertacja ma postać zwartego maszynopisu liczącego 317 znormalizowanych stron i składa się ze karty tytułowej, cytacji wybranych przez Kandydata dokumentów papieskich, Spisu treści, Wykazu skrótów (z podziałem na ogólne i bibliograficzne), Wprowadzenia, pięciu Rozdziałów, Zakończenia, Spisu Tabel, Załączników, Wykazu źródeł i literatury oraz Streszczenia i Spisu treści w języku angielskim.

1.2 Temat i cel

Zagadnienie ordynariatów dla katolików wschodnich pozbawionych własnej hierarchii należy do problemów stosunkowo rzadko podejmowanych w literaturze naukowej, zwłaszcza w polskim środowisku badawczym. Jego oryginalność wynika zarówno z niszowego charakteru samej instytucji, jak i z faktu, że pozostaje ono na styku kilku dyscyplin, takich jak prawo kanoniczne, eklezjologia oraz katolicka teologia wschodnia. Dotychczasowe istniejące w

doktrynie opracowania zagadnienia koncentrują się najczęściej na strukturach bardziej rozpowszechnionych, natomiast ordynariaty dla wiernych Kościołów wschodnich funkcjonujących poza własną hierarchią nie doczekały się jak dotąd szerokiej i systematycznej analizy. Podjęcie wskazanej problematyki stwarza zatem możliwość pogłębienia badań nad organizacją Kościołów katolickich *sui iuris*, jak również nad mechanizmami służącymi zachowaniu tożsamości eklezjalnej wiernych funkcjonujących w warunkach diaspory.

Jednocześnie należy podnieść, że wybór takiego tematu wiąże się z określonymi trudnościami badawczymi. Przede wszystkim problematyczny może okazać się dostęp do źródeł, które są rozproszone, często publikowane w różnych językach (głównie łacińskim i włoskim), a niekiedy mają charakter dokumentów o ograniczonej dostępności. Dodatkowym wyzwaniem jest brak jednolitego modelu ordynariatu, gdyż ich struktura i kompetencje różnią się w zależności od kraju i kontekstu duszpasterskiego, co utrudnia formułowanie ogólnych tez i wymaga zastosowania metody porównawczej. Wreszcie, szerokie ujęcie tematu może skutkować ryzykiem nadmiernej ogólności i opisowości, jeśli nie zostanie ono odpowiednio zawężone i osadzone w jasno określonej problematyce badawczej. Zasygnalizowane trudności nie uniemożliwiają jednak właściwego opracowania zagadnienia, co oznacza, że wysiłek badawczy może przynieść wartościowe i oryginalne rezultaty naukowe (*v. infra*).

Autor w sposób klarowny formułuje główny problem badawczy, koncentrując go wokół statusu prawnego ordynariatów przeznaczonych dla katolików wschodnich. W sposób precyzyjny zostały również określone pytania szczegółowe, obejmujące zagadnienia genezy tych struktur, ich organizacji, pozycji prawnej ordynariusza oraz sytuacji kanonicznej wiernych. Tak sformułowany cel pracy, zakładający zarówno analizę obowiązujących rozwiązań normatywnych, jak i sformułowanie postulatów *de lege ferenda*, należy uznać za adekwatny do wymogów stawianych rozprawie doktorskiej.

Na poziomie konstrukcji wstępu chciałbym odnotować, że Doktorant w sposób poprawny zidentyfikował problem badawczy oraz precyzyjnie wskazał zakres planowanej analizy, jednakże, w mojej ocenie, nie w pełni satysfakcjonująco wyeksponował syntetyczną tezę główną dysertacji. Można odnieść wrażenie, że Wprowadzenie ma w większym stopniu charakter opisowy i programowy („co będzie przedmiotem badań"), aniżeli wyraźnie problemowo-argumentacyjny („co dokładnie ma zostać wykazane") (s. 16-17). Brak jednoznacznie sformułowanej, zwartej tezy centralnej sprawia, że zasadnicza oś argumentacyjna pracy nie została od początku w pełni wyraźnie wyostrzona, co może nieco osłabiać perspektywę interpretacyjną czytelnika w zakresie kierunku prowadzonego wywodu. Uważam, że bardziej wyraziste zarysowanie stanowiska Kandydata już we Wstępie, polegające na jednoznacznym wskazaniu zwłaszcza oczekiwanego rezultatu prowadzonej analizy, mogłoby wzmocnić walor naukowy poddanej recenzji dysertacji.

1.3 Uzasadnienie aktualności tematu

Na szczególną uwagę w mojej ocenie zasługuje fakt, że Doktorant trafnie zidentyfikował kluczowe czynniki determinujące aktualność podejmowanej problematyki, w szczególności wskazując na zjawisko migracji jako istotny impuls wzmacniający znaczenie ordynariatów dla katolików wschodnich. Mimo że jest to zmienna typowo socjologiczna, to jednak relewantna w kontekście podejmowanego problemu. W sposób przekonujący Doktorant wyeksponował również wynikające z tego wyzwania (głównie natury duszpasterskiej), związane z

koniecznością zapewnienia adekwatnej opieki wiernym funkcjonującym poza tradycyjnymi strukturami własnych Kościołów *sui iuris*. Na uwagę zasługuje ponadto podkreślenie przez Autora niepełnego i wciąż rozproszonego charakteru regulacji prawnych dotyczących tych instytucji, co dodatkowo uwydatniło ich złożony status prawnokanoniczny. Przyjęta argumentacja, w sposób przekonujący, uzasadnia wybór tematu jako zagadnienia zarówno aktualnego, jak i wymagającego rzetelnej refleksji naukowej (s. 17-18).

1.4 Konstrukcja, struktura i treść

Dysertacja obejmuje kompleksową analizę ordynariatów dla katolików wschodnich pozbawionych własnej hierarchii, ujmując zagadnienie w pięciu zasadniczych rozdziałach o charakterze eklezjologicznym, historyczno-kanonicznym, „prawnoustrojowym" oraz organizacyjnym. Autor dysertacji zrealizował temat pracy w pięciu rozdziałach, z których pierwszy przedstawia podstawy eklezjologiczne i kanoniczne katolickich Kościołów wschodnich, ukazując ich rozwój historyczny, aktualny status prawny oraz zagadnienie terytorialności i dziedzictwa liturgicznego. Szczególną uwagę poświęca pojęciu obrządku i tradycji, a także zasadzie ochrony tożsamości Kościołów wschodnich w relacji do Kościoła łacińskiego (s. 23-51).

Rozdział drugi koncentruje się na genezie i ewolucji ordynariatów dla katolików wschodnich. Autor dokonał analizy kanonicznych podstaw ich funkcjonowania oraz przedstawił rozwój tych struktur w aspekcie historyczno-geograficznym, uwzględniając zarówno ordynariaty jednoobrządkowe, jak również te wieloobrządkowe. W dalszej części przeanalizował ich status prawny oraz dokonał charakterystyki kanonicznej i eklezjologicznej, wskazując na ich zróżnicowany model organizacyjny w zależności od kontekstu lokalnego (s. 53-123).

W trzecim rozdziale przedstawiona została pozycja prawna ordynariusza ordynariatu, obejmująca sposób powierzenia i utraty takiego urzędu, zakres i charakter władzy rządzenia oraz podstawowe zadania w zakresie nauczania, uświęcania i rządzenia. Autor poddał również analizie kwestię szczegółowych kompetencji ordynariusza w zakresie organizacji życia duszpasterskiego, a także sytuacji nadzwyczajnych, takie jak np. przeszkoda w działaniu stolicy i jej wakans (s. 125-186).

Czwarty rozdział poświęcony został sytuacji prawnej wiernych należących do ordynariatów, z uwzględnieniem sposobów nabywania i utraty przynależności, a także statusu duchownych, osób świeckich oraz konsekrowanych. Analizie poddano również kwestie formacji duchowieństwa oraz jego praw i obowiązków w strukturze ordynariatu (s. 187-222).

Piąty, ostatni, rozdział dotyczył wewnętrznej organizacji ordynariatów, tzn. analizie została poddana strukturalno-instytucjonalna rola kurii biskupiej, w tym rola biskupów pomocniczych, rad konsultacyjnych oraz tematyka organizacji parafii. Autor zmierzył się także z zagadnieniem funkcjonowania parafii personalnych, roli proboszczów i wikariuszy, a także działalnością rektorów kościołów i kapelanów, ukazując w ten sposób całościowy model administracyjno-duszpasterski tych struktur. Całość pracy ma charakter systematyczny i wieloaspektowy, łącząc analizę normatywną z ujęciem eklezjologicznym oraz praktycznym funkcjonowaniem ordynariatów w różnych kontekstach Kościoła powszechnego (s. 223-252). Na wyróżnienie zasługuje fakt, że każdy rozdział dysertacji został zwieńczony podsumowaniem, co ujawnia dojrzałość Kandydata w zakresie porządkowania i syntetyzowania wyników cząstkowych analiz oraz dokumentuje konsekwentne prowadzenie wywodu badawczego.

Oceniając poprawność struktury pracy, należy stwierdzić, że proporcje pomiędzy poszczególnymi rozdziałami zostały zachowane w sposób w miarę harmonijny i świadczą o właściwym wyważeniu ciężaru problematyki. Kolejność rozdziałów jako jednostek redakcyjnych niższego rzędu została dobrana w sposób logiczny i spójny, co sprawia, że wywód stopniowo i przejrzyście odsłania przed czytelnikiem kolejne warstwy analizowanego zagadnienia, prowadząc od ujęcia ogólnego do coraz bardziej szczegółowych rozwiązań normatywnych i instytucjonalnych. Taki układ narracji badawczej nie tylko porządkuje materiał, ale również wzmacnia jego klarowność interpretacyjną, ułatwiając odbiorcy śledzenie toku argumentacji oraz uchwycenie wewnętrznej logiki prezentowanych rozważań.

1.5 Metodologia pracy

Poddając ocenie warstwę metodologiczną recenzowanej dysertacji, należy w pierwszej kolejności podkreślić obecność trafnie dobranych założeń badawczych oraz właściwie zidentyfikowanych technik i metod analizy, co świadczy o opanowaniu przez Autora warsztatu naukowego na odpowiednim i pożądanym poziomie. Na szczególną aprobatę zasługuje świadome i konsekwentne wykorzystanie metody egzegetyczno-dogmatycznej oraz porównawczej, przy czym ich zastosowanie nie ogranicza się do deklaracji o charakterze formalnym, lecz znajduje realne odzwierciedlenie w konstrukcji wywodu oraz sposobie interpretacji materiału źródłowego. Autor wykazuje przy tym prawidłową umiejętność posługiwania się zwłaszcza metodą dogmatyczno-prawną, co przekłada się na ogólną rzetelność i spójność prowadzonych analiz.

Z satysfakcją należy odnotować, że tok argumentacji jest konsekwentnie rozwijany, pogłębiany i miejscami rozszerzany również o wątki poboczne, które – choć drugorzędne z perspektywy głównej osi problemowej – wzbogacają kontekst badawczy i świadczą o szerokiej orientacji Autora w podejmowanej problematyce. Całość znajduje odzwierciedlenie w prawidłowo formułowanych i merytorycznie adekwatnych (i akceptowalnych) przypisach, co dodatkowo potwierdza dbałość o warsztat naukowy oraz poprawność dokumentowania wywodu. Aczkolwiek zastrzeżenia może budzić sposób redakcji niektórych przypisów, zwłaszcza tych odnoszących się do oficjalnych dokumentów soborów powszechnych czy aktów prawnych Stolicy Apostolskiej (papieży i kongregacji/dykasterii rzymskich). Wydaje się, że mogłyby one zostać opracowane w sposób bardziej odpowiadający utrwalonym standardom międzynarodowej doktryny (tzw. rzymski zapis), tj. z uwzględnieniem pełnej nazwy dokumentu oraz daty jego publikacji w języku łacińskim (np. przypisy nr 26-32; 65-66; 88-91; 99-100; 102-107 itd.).

Jednocześnie należy zaznaczyć, że opis zastosowanych metod badawczych ma w niektórych fragmentach charakter częściowo schematyczny. Mam na myśli fakt, że miejscami przyjmuje on formę zbliżoną do ujęcia podręcznikowego, operując dość standardowymi formułami, które nie w pełni zostały powiązane z konkretnymi problemami badawczymi podejmowanymi w pracy. W rezultacie pewne partie tej części mogłyby zyskać na większym stopniu indywidualizacji ujęcia poprzez ściślejsze osadzenie metod w analizowanych zagadnieniach szczegółowych oraz ograniczenie ogólnych, definicyjnych opisów na rzecz bardziej funkcjonalnego ich zastosowania w toku wywodu (s. 18).

1.6 Redakcja dysertacji

Oceniając poprawność języka naukowego recenzowanej dysertacji, należy stwierdzić, że charakteryzuje się on wysokim stopniem formalizacji oraz konsekwentnym utrzymaniem

stylu właściwego dla opracowań naukowych. Autor posługuje się językiem precyzyjnym terminologicznie (prawnym i prawniczym), co sprzyja jednoznaczności formułowanych tez oraz ułatwia śledzenie toku argumentacji.

Na aprobatę zasługuje również klarowna i logiczna konstrukcja zdań, które są poprawne składniowo i dobrze osadzone w dyskursie naukowym. Całość wypowiedzi cechuje spójność oraz właściwy dobór środków językowych adekwatnych do przedmiotu badań, co wzmacnia przejrzystość wywodu i jego komunikatywność. Należy uznać, że warstwa językowa pracy spełnia standardy wymagane dla rozprawy doktorskiej, zarówno pod względem formalnym, jak i merytorycznym.

Analizując warstwę stylistyczną dysertacji, należy stwierdzić, że zasadniczo utrzymana jest ona w rejestrze właściwym dla opracowań naukowych, jednak w niektórych fragmentach ujawnia tendencję do przyjmowania tonu zbliżonego do dyskursu kaznodziejskiego. W szczególności można zauważyć obecność sformułowań o charakterze normatywno-aksjologicznym, które momentami przesuwają akcent z analizy prawnokanonicznej w stronę refleksji teologicznej, co osłabia stricte naukową neutralność wywodu prawniczego. Dotyczy to zwłaszcza fragmentów, w których pojawiają się odniesienia do takich kategorii jak „bogactwo duchowe" czy „misja Kościoła", które – choć całkowicie zrozumiałe w kontekście przedmiotu badań – w pracy o profilu prawniczym wymagają być może większego zdystansowania i ograniczenia ich wartościującego charakteru. Należałoby zatem postulować bardziej konsekwentne utrzymanie perspektywy analityczno-opisowej oraz wzmocnienie neutralności językowej tam, gdzie możliwe jest zastąpienie narracji aksjologicznej językiem ściśle prawniczym.

Ponadto, w toku oceny stylistyczno-redakcyjnej dysertacji chciałbym odnotować, że jej zasadniczy wywód – co prawda – cechuje się poprawną konstrukcją merytoryczną, jednak w niektórych fragmentach ujawnia tendencję do nadmiernej rozwlekłości oraz powtarzalności sformułowań. Zjawisko to przejawia się przede wszystkim w wielokrotnym „re-kontekstualizowaniu" podobnych tez przy użyciu odmiennych środków językowych, co prowadzi do częściowej redundancji treściowej, bez wyraźnego wzrostu wartości analitycznej tekstu. Uwagi te odnoszą się w szczególności do partii wprowadzających, opisów metod badawczych oraz wybranych fragmentów o charakterze historycznym, w których możliwe byłoby bardziej syntetyczne ujęcie prezentowanych zagadnień (np. s. 22 i 187-190). Przeformułowanie i skrócenie niektórych partii tekstu – przy jednoczesnym zachowaniu ich treści merytorycznej – przyczyniłoby się do większej przejrzystości wywodu, jego lepszej kondensacji oraz wzmocnienia klarowności argumentacji naukowej. Po drugie, chciałbym zauważyć nadmierne operowanie przez Autora czasownikiem „omawiać", co w kontekście rozprawy badawczej nie jest w pełni adekwatne stylistycznie (w samym Wprowadzeniu owy czasownik pojawia się aż 7 razy). Dysertacja doktorska nie powinna bowiem ograniczać się do referowania stanu badań, lecz przede wszystkim zmierzać do krytycznego i merytorycznego rozpoznania sformułowanego problemu badawczego.

1.6 Bibliografia

Jeśli chodzi o wykorzystanie źródeł i literatury przedmiotu, należy z pełnym uznaniem odnotować wyjątkowo szeroki, a zarazem imponująco zróżnicowany aparat badawczy wykorzystany w recenzowanej dysertacji. Szczególne wrażenie wywiera nie tylko jego objętość — obejmująca aż 27 stron bibliografii przy 317 stronach całej pracy — ale również jego

wielojęzyczny i wyraźnie międzynarodowy charakter. Przeważają w nim opracowania angielskie, włoskie, hiszpańskie i niemieckie, co jednoznacznie wskazuje na świadome wyjście Autora poza perspektywę lokalną oraz na umiejętność funkcjonowania w szerokim, europejskim i globalnym wręcz dyskursie naukowym. To bardzo wzmacnia wartość pracy.

Na szczególne wyróżnienie zasługuje również sięganie po dokumenty autorstwa Kongregacji (aktualnie Dykasterii) Kościołów Wschodnich, czyli instytucji, która w sposób najbardziej bezpośredni mierzy się z praktycznym wymiarem funkcjonowania ordynariatów dla katolików wschodnich pozbawionych własnej hierarchii (s. 267-281). Taki dobór źródeł nie tylko wzmacnia podstawę empiryczno-normatywną pracy, ale również może świadczyć o wysokim poziomie kompetencji językowych Doktoranta oraz dokumentuje staranność przeprowadzonej kwerendy (a być może jej wyczerpania w dniu złożenia pracy do recenzji).

Co istotne, Doktorant nie ograniczył się do prostego przywoływania poglądów doktryny, lecz dokonał ich selektywnego i funkcjonalnego wykorzystania tj. podporządkowanego logice wywodu oraz rzeczywistym potrzebom argumentacyjnym. Nie sposób zatem mówić o kompilacji, lecz raczej o świadomym i krytycznym operowaniu materiałem źródłowym i doktrynalnym, co – i w tym zakresie – znacząco podnosi wartość naukową pracy.

Całość aparatu bibliograficznego cechuje się nie tylko obfitością i aktualnością, lecz także wyraźną dojrzałością metodologiczną, która pozwala uznać, że Kandydat porusza się swobodnie w bogatym i wielojęzycznym korpusie literatury przedmiotu. Można zatem stwierdzić, że dobór źródeł stanowi jeden z mocniejszych elementów recenzowanej rozprawy i w pełni odpowiada standardom pracy doktorskiej o profilu międzynarodowym.

Pewne uwagi krytyczne można jednak sformułować w odniesieniu do sposobu uporządkowania materiału źródłowego (s. 283-293). Autor przyjął bowiem jako zasadnicze kryterium układ alfabetyczny, podczas gdy z perspektywy metodologicznej bardziej adekwatne wydawałoby się zastosowanie porządku chronologicznego bądź też systematyzacja według rangi i charakteru podmiotu promulgującego dany akt normatywny (lub quasi-normatywny). W obecnym kształcie przyjęty sposób klasyfikacji może bowiem prowadzić do pewnego zatarcia różnic pomiędzy poszczególnymi kategoriami źródeł, w szczególności między aktami Stolicy Apostolskiej o zróżnicowanej mocy normatywnej, co z kolei może sprawiać wrażenie ich nie do końca zróżnicowanego znaczenia prawnego. W konsekwencji może rodzić się sugestia, jakoby dokumenty autorstwa papieskich komisji, dykasterii czy kongregacji posiadały jednolity status normatywny, co nie w pełni odpowiada ich rzeczywistej hierarchii w złożonym, bądź co bądź, systemie źródeł porządku prawa kanonicznego.

Nieliczne, wyrażone wyżej uwagi krytyczne w niczym jednak nie pomniejszają wartości recenzowanej rozprawy; raczej są wskazaniami w perspektywie jej ewentualnej i bardzo pożądanej publikacji oraz podnoszenia kompetencji badawczych przez Doktoranta.

2. Merytoryczna ocena pracy

Waga merytoryczna rozdziałów jest nieidentyczna. Jest to typowe dla wielu prac doktorskich. Taki stan rzeczy tłumaczy się zasadniczo tym, że niektóre fragmenty (rozdziały pracy) tylko referują stan badań lub przybliżają czytelnikowi wykładnię norm *in casu*; niektóre natomiast są (w pełni) nowatorskie. Taki styl wywodu został zaprezentowany w kilku rozdziałach rozprawy. W toku śledzenia myśli Autora można odnieść wrażenie, że narracja jest właściwie

obecna w każdej jednostce podziału, ale po to, aby lepiej uwypuklić brak regulacji prawnych oraz wskazać te stany faktyczne, które domagają się interwencji ustawodawcy.

W zakresie wykorzystania literatury przedmiotu można odnotować, że Autor w przeważającej mierze koncentruje się na referowaniu stanowisk poszczególnych autorów oraz prezentacji obowiązujących ujęć doktrynalnych, natomiast w mniejszym stopniu podejmuje ich krytyczną analizę czy ocenę (np. s. 20; 31; 44; 86; 109-110; 129; 137; 199; 221). W rezultacie w pracy stosunkowo rzadko ujawniają się wyraźniejsze konflikty interpretacyjne, jak również uargumentowana polemika z prezentowanymi w literaturze poglądami. Na poziomie rozprawy doktorskiej oczekiwane byłoby w większym zakresie wyeksponowanie elementu autorskiego stanowiska, przejawiającego się w bardziej zdecydowanym wartościowaniu prezentowanych koncepcji oraz w wyraźniejszym dialogu z literaturą przedmiotu. Wzmocnienie tego aspektu mogłoby dodatkowo podnieść stopień oryginalności wywodu oraz pogłębić jego wymiar analityczno-interpretacyjny.

Powyższa uwaga nie przekreśla jednak wielu pozostałych zalet pracy. Do jednej z nich, w mojej opinii, mimo dość skromnej polemiki z doktryną, należy zaliczyć umiejętność przekonującego przedstawienia wniosków pracy, sformułowanych w postaci postulatów *de lege ferenda* (decorum rozprawy) podzielonych na [a] te o charakterze systemowym (model normatywny); chodzi o postulat opracowania przez Stolicę Apostolską ustawy ramowej regulującej w sposób jednolity status prawny wszystkich ordynariatów dla wiernych obrządków wschodnich (pkt 1). W tym samym nurcie mieści się również postulat ujednolicenia modelu sprawowania jurysdykcji przez ordynariuszy (pkt 3), w szczególności poprzez przyjęcie jako zasady jurysdykcji wyłącznej, z jednoczesnym zachowaniem mechanizmów koordynacyjnych wobec ordynariuszy miejsca. Oba rozwiązania zmierzają do odejścia od obecnego modelu *ad casum* na rzecz większej spójności systemowej i pewności prawa; [b] postulaty dotyczące statusu prawnego i strukturalnego ordynariatów: w tej grupie kluczowe znaczenie ma propozycja wyraźnego przesądzenia osobowości prawnej ordynariatów (pkt 2), co pozwoliłoby na uporządkowanie ich pozycji w obrocie prawnym oraz wzmocnienie zdolności organizacyjno-majątkowej. Do tej kategorii należy również sugestia wprowadzenia regulacji dotyczących sytuacji nadzwyczajnych, takich jak przeszkoda w działaniu stolicy oraz jej wakans (pkt 6), co zwiększyłoby stabilność funkcjonowania tych struktur w sytuacjach kryzysowych; [c] postulaty dotyczące duchowieństwa i formacji: Doktorant postuluje precyzyjne uregulowanie inkardynacji duchownych do ordynariatów (pkt 4), co umożliwiłoby budowę stabilnego prezbiterium, zdolnego do długofalowej realizacji zadań duszpasterskich. Uzupełnieniem tego rozwiązania jest propozycja ujednolicenia standardów formacji seminaryjnej z uwzględnieniem specyfiki obrządków wschodnich (pkt 5), opracowywanych we współpracy z właściwymi strukturami synodalnymi; [d] postulaty dotyczące integracji instytucjonalnej i współpracy: w tej kategorii mieści się postulat formalnego zagwarantowania udziału ordynariuszy wschodnich w konferencjach biskupów (pkt 7), co wzmocniłoby ich pozycję instytucjonalną oraz poprawiło koordynację duszpasterską na poziomie krajowym. Zdaniem Doktoranta, takie rozwiązanie miałoby charakter integracyjny i zmierzałoby do pełniejszego włączenia struktur wschodnich w mechanizmy koordynacyjne Kościoła lokalnego; [e] postulaty o charakterze administracyjno-duszpasterskim, czyli sugestia prowadzenia rzetelnego i systematycznego rejestru wiernych ordynariatów (pkt 8). W opinii Autora, rozwiązanie to miałoby wymiar praktyczny i organizacyjny,

bowiem pozwalałoby na bardziej precyzyjne planowanie duszpasterskie, szczególnie w warunkach migracji i dynamicznych zmian demograficznych wspólnot wschodnich (s. 259-260).

Zaproponowane postulaty tworzą wielopoziomową koncepcję nowych regulacji i reform, obejmujących zarówno kwestie normatywne („ustrojowe" i jurysdykcyjne), jak i praktyczne aspekty funkcjonowania ordynariatów. Ich wspólnym mianownikiem jest dążenie do zwiększenia przejrzystości prawnej, stabilności instytucjonalnej oraz efektywności duszpasterskiej tych struktur w Kościele powszechnym. Dokumentują ponadto fakt, że wywód Doktoranta jest czytelny i logiczny, jego propozycje zmian w prawodawstwie kanonicznym niekiedy odważne, za co należy go szczególnie komplementować.

Pomimo kilku uwag krytycznych pragnę zapewnić, że recenzowana rozprawa doktorska ks. mgr. lic. Wiktora Trojnara jest dziełem wystarczająco dojrzałym, wartościowym, twórczym i potrzebnym. Jest rezultatem rzetelnie przeprowadzonych badań z zakresu prawa kanonicznego. Posiada dobrą konstrukcję metodologiczną jak również trafnie dobrany problem badawczy, prezentuje jasno określony cel i śmiałą tezę oraz właściwą strukturę. W przygotowaniu dysertacji, Doktorant wykazał się bardzo dobrym warsztatem naukowym.

3. Sentencja końcowa recenzji

Prezentowana rozprawa doktorska ks. mgr. lic. Wiktora Trojnara stanowi wartościowe, dojrzałe i wieloaspektowe opracowanie problematyki ordynariatów dla katolików wschodnich pozbawionych własnej hierarchii, osadzone na solidnych podstawach źródłowych i doktrynalnych, z wyraźnym uwzględnieniem perspektywy prawa kanonicznego, eklezjologii oraz teologii wschodniej. Dysertacja wyróżnia się szerokim zakresem przeprowadzonej kwerendy, w tym bogatym wykorzystaniem literatury obcojęzycznej oraz dokumentów Stolicy Apostolskiej, co znacząco podnosi jej wartość naukową i świadczy o wysokich kompetencjach badawczych Autora.

Mimo wskazanych w recenzji uwag o charakterze szczegółowym, dotyczących m.in. stopnia wyeksponowania tezy głównej, pewnych aspektów warsztatowych oraz miejscami ograniczonej krytyczności wobec literatury, praca pozostaje spójnym i konsekwentnie przeprowadzonym wywodem naukowym, opartym na klarownej strukturze i poprawnej metodologii. Na podkreślenie zasługuje również umiejętność formułowania wniosków *de lege ferenda*, które nadają rozprawie wymiar nie tylko opisowy, lecz także postulatywny i systemowo-reformatorski.

Recenzowana dysertacja spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim, a jej Autor wykazał się opanowaniem warsztatu naukowego, umiejętnością prowadzenia analizy normatywnej oraz zdolnością do samodzielnego formułowania wniosków badawczych. Praca stanowi cenny wkład w badania nad strukturami Kościołów wschodnich w Kościele katolickim i może być wykorzystywana zarówno w refleksji teoretycznej, jak i w praktyce kanonicznej.

Uwagi krytyczne zostały sformułowane z życzliwością naukową i służą przede wszystkim dalszemu doskonaleniu warsztatu badawczego Autora oraz ewentualnej publikacji wyników rozprawy w formie monografii.

W mojej ocenie rozprawa spełnia wymogi określone w Ustawie z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (art. 197), ponieważ: stanowi oryginalne i twórcze rozwiązanie problemu badawczego sformułowanego w tytule

pracy; hipoteza badawcza została zweryfikowana w sposób wyczerpujący, z uwzględnieniem zakresu przyjętego we wstępie rozprawy; Doktorant wykazał się wymaganym poziomem dojrzałości naukowej oraz znacznym nakładem pracy badawczej, a także udokumentował umiejętność krytycznego wykorzystania źródeł i literatury przedmiotu; zaś wskazane w niniejszej recenzji nieliczne uchybienia o charakterze merytorycznym i edytorskim nie obniżają ogólnej wartości naukowej rozprawy. W związku z powyższym, wnoszę o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

P. Michowicz

dr hab. Przemysław Michowicz, prof. UPJPII

Kraków, 30 kwietnia 2026 r.